

вихованні. – 2016. – Вип. 4. – С. 220–230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_4_27

3. Ладика І. Діти ХХІ століття: знайомтесь, центеніали! [Електронний ресурс] / Ірина Ладика // Studway. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://studway.com.ua/centenial/>.

4. Meet Generation Z: Forget Everything You Learned About Millennials [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.slideshare.net/sparksandhoney/generation-z-final-june-17/26-26They_seek_education_and_knowledgeResearched.

5. Діти ХХІ століття: знайомся, центеніали! [Електронний ресурс] // Освіта Нова. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvitanova.com.ua/posts/874-dity-khkh-stolittia-znaiomsia-tsentalialy>.

6. А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей [Електронний ресурс] / Аліна Мірошникова // Освіта Нова. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://osvitanova.com.ua/posts/977-yak-vchyteliamporozumitysia-z-tsyfrovym-pokolinniam-ditei>.

Барда С. І.,

асистент кафедри педагогіки та психології початкової освіти

Кременчуцького педагогічного коледжу імені А.С.Макаренка

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В РЕАЛІЗАЦІЇ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Особливу роль у формуванні особистості молодшого школяра відіграє освітнє середовище, що відповідає вимогам сучасності, потребам самої особистості. Його істотними характеристиками мають стати гнучкість, доступність, ергономічність, безпечність. Освітнє середовище покликано сприяти самоорганізації та забезпечувати можливості для самореалізації особистісного потенціалу учня, його саморозвитку та самоосвіти.

Одним із сучасних підходів, в контексті якого досліджується освітня парадигма є синергетичний. В сучасній науці термін «синергетика» вперше

було використано Г. Хакеном, який його означив як «сукупний колективний ефект взаємодії великої кількості підсистем, що призводить до утворення стійких структур і самоорганізації в складних системах» [5, с.9]. Вивченням освітніх процесів під кутом зору методології синергетики займається педагогічна синергетика, реалізуючи при цьому синергетичний підхід у педагогіці [2, с. 178]. Ефективність його реалізації у початковій школі залежить від багатьох факторів, до яких доцільно було б віднести освітнє середовище.

Тож вважаємо за необхідне розкрити роль освітнього середовища початкової школи в процесі реалізації синергетичного підходу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про актуальність проблеми створення комфортного середовища у закладі загальної середньої освіти. Зокрема цьому питанню присвячені праці В. Сухомлинського, Ш. Амонашвілі, О. Леонтєва, І. Казанжи, О. Савченко, Ю. Найди та ін.

Для з'ясування ролі освітнього середовища в реалізації синергетичного підходу в початковій освіті слід перш за все розкрити його сутність.

Поняття «середовище» у сучасній науці немає єдиного тлумачення. Його розглядають як сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність організму; як соціально-побутові умови життя людини, її оточення тощо [1, С.1309].

В педагогічній літературі освітнє середовище тлумачать як спеціально створене предметне й соціокультурне оточення учня, яке включає різні види умов і засобів здобуття освіти, способи забезпечення продуктивної діяльності [4, С. 34]. В контексті синергетичного підходу до освітнього процесу початкової школи, на наш погляд, варто акцентувати увагу на фізичному та психологічному освітньому середовищі та їх ролі в процесі самоорганізації, саморозвитку особистості учня.

Фізичне освітнє середовище початкової школи на сучасному етапі реформування загальної середньої освіти розглядається як організація простору класної кімнати у вигляді навчальних осередків: осередок читання і письма, природознавства, математики, мистецький осередок тощо. Їх кількість має

визначатися потребами учнів та можливостями приміщень, а перелік навчальних матеріалів, що розміщені в них повинен постійно змінюватися і доповнюватися. Розмежування освітнього простору на окремі осередки є умовним [3, С. 50 – 52]. Оптимально організоване фізичне середовище сприяє процесу самоорганізації учнів у освітній діяльності, їх активній взаємодії з предметним оточенням. Педагогічна система (на прикладі класу) постійно функціонує в умовах змін, характеризується динамічністю, нелінійністю процесів і явищ. Для того, щоб фізичне середовище сприяло реалізації синергетичного підходу в початковій освіті воно має бути чітко організованим, але не жорстко детермінованим. Важливо, щоб учні мали можливість вільно користуватися необхідними засобами та матеріалами для задоволення власних пізнавальних потреб. Відкритий характер фізичного середовища сприяє усвідомленню учнями того факту, що у навколишньому світі людство постійно стикається з нестійкістю, нерівноважністю, варіативністю. В контексті синергетичного підходу це варто розуміти не як безструктурність, невпорядкованість, а як підставу для самоорганізації, можливість вибору, участі не тільки педагогів, а й учнів та їх батьків у створенні власного фізичного середовища – зручного для користування, функціонального, інформативного, динамічного.

Освітнє середовище, на думку Ю. Найди, «має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними». Учні повинні навчатися в середовищі, яке сприятиме задоволенню їх потреб [3, С. 44]. Сприятливе психологічне середовище передбачає: створення спільноти в класі; розвиток навичок спілкування, емпатії, толерантного ставлення один до одного, розуміння позиції інших дітей тощо; розвиток академічних навичок; створення у класі позитивного настрою; формування демократичних цінностей (інклюзія, активна участь, критичне мислення, толерантність і прийняття, самостійне мислення, відкритість, власна та соціальна відповідальність) тощо [3, С. 47-50]. З позиції синергетичного підходу це означає, що психологічне середовище – це свого роду нелінійна система взаємостосунків у формі відкритого діалогу,

зворотнього зв'язку за якого не тільки вчитель навчає учня, а й учень навчає вчителя, учні навчають один одного, батьки стають активними учасниками освітнього процесу в школі.

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що для того, щоб сприяти реалізації синергетичного підходу в початковій школі освітнє середовище має відповідати ряду вимог: базуватися на засадах дитиноцентризму; бути відкритим до взаємодії, взаємообміну матеріалами, інформацією чи енергією з учнями; сприяти задоволенню потреб суб'єктів освітньої діяльності (у пізнавальній активності, самостійності, емоційній спільності тощо); бути спрямованим на формування в учнів системи цінностей, їх саморозвиток, на новий тип соціальних стосунків – співпрацю, партнерство. Ефективну взаємодію особистості учня і освітнього середовища можна назвати синергією. Отже, освітнє середовище, яке сприяє самоорганізації особистості учня і, як результат, досягненню його освітніх цілей є вагомим фактором реалізації синергетичного підходу в початковій освіті.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. – Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Вознюк О. В. Педагогічна синергетика : генеза, теорія і практика : Монографія / О. В. Вознюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2012. – 708 с.
3. Нова українська школа : poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N. M. Bibik. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
4. Рощина С. М. Розвивальне освітнє середовище навчального закладу як умова особистісного розвитку учнів / С. М. Рощина // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / редкол. В. В. Кульменко та ін. – Херсон : РПО, 2011. – Вип. 12. – Ч. 1. – 313с. – С. 34 – 38.
5. Хакен Г. Синергетика : Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах : Пер. с англ. / Г. Хакен – М. : Мир, 1985. – 423 с.